

**STANDARDY PISANIA PRACY
DYPLOMOWEJ
WRAZ Z WYMOGAMI EDYTORSKIMI**

PSYCHOLOGIA

PSYCHOLOGIA BEZPIECZEŃSTWA

**Juliusz Piwowarski
Leszek Woszczek**

**Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego
i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie**

Kraków 2025

STANDARDY PISANIA PRACY DYPLOMOWEJ WRAZ Z WYMOGAMI EDYTORSKIMI

**PSYCHOLOGIA
PSYCHOLOGIA BEZPIECZEŃSTWA**

**Juliusz Piwowarski
Leszek Woszczek**

**Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego
i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie**

Kraków 2025

Leszek Woszczek
Juliusz Piwowarski
Standardy pisania pracy dyplomowej wraz z wymogami edytorskimi

**Copyright © by Naukowo-Wydawniczy Instytut Badań
Bezpieczeństwa i Obronności WSBPI „Apeiron” w Krakowie**

Standardy zapisane w tej publikacji dotyczą też innych prac pisemnych
na nośniku cyfrowym

Skład, łamanie i korekta: Martyna Gierlicka

Projekt okadki: Martyna Gierlicka

ISBN: 978-83-64035-94-4

Kraków 2025

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie

Naukowo-Wydawniczy Instytut Badań Bezpieczeństwa i Obronności (NWIBBO)
WSBPI „Apeiron” w Krakowie
ul. Basztowa 10,
31-141 Kraków
Tel. 12 422 30 68
e-mail: science2@apeiron.edu.pl

UWAGA!

Proponuje się zacząć od przestudiowania rdzenia standardów, czyli stron:

- ✓ s. 5 (CZTERY KRYTERIA POPRAWNOŚCI TYTUŁU),
- ✓ s. 6 (PRAWIDŁOWE I NIEPRAWIDŁOWE TYTUŁY),
- ✓ s. 10, 23–24 (KONSTRUKCJA TEKSTU WSTĘPU),
- ✓ s. 15 (KONSTRUKCJA TEKSTU ROZDZIAŁU 1).

AGENDA

Publikacja składa się z siedmiu części podzielonych na punkty i podpunkty:

Część 1. Wybór problemu badawczego pracy / Tytuł / Temat	4
Część 2. Cel i problematyka badawcza (zagadnienia badawcze)	9
Część 3. Założenia i hipotezy badawcze	12
Część 4. Proces badań: etapy badań, metody badawcze	12
Część 5. Układ pracy (prezentacja rezultatów badań)	13
Część 6. Przypisy (adresy bibliograficzne)	18
Część 7. Wymogi edytorskie	20

ZAŁĄCZNIKI:

Załącznik 1. Wzór: strona tytułowa

Załącznik 2. Wzór: przykłady spisu treści

Załącznik 3. Wzór: przykłady Wstępu

Załącznik 4. Wzór: przykłady opisu elementów środowiska bezpieczeństwa

Załącznik 5. Wzór: abstrakt ustrukturuwany (wersja polska) pracy dyplomowej.

Załącznik 6. Wzór: abstrakt ustrukturuwany pracy dyplomowej, j.ang.

Załącznik 7. Wzór: abstrakt ustrukturuwany referat zaliczeniowy, j.pol.

Załącznik 8. Wzór: abstrakt ustrukturuwany artykuł nauk., inna praca pisemna, j.ang.

Załącznik 9. Wzór: abstrakt ustrukturuwany artykuł nauk., inna praca pisemna, j.pol.

CZĘŚĆ I. Wybór problemu badawczego pracy: Tytuł / Temat pracy

A. Matryca Psycho-Sekuritologiczna prymarne pojęcia psychologii bezpieczeństwa

1. **PODMIOT POZNANIA OSOBOWOŚĆ**; procesy poznawcze i emocjonalno-motywacyjne, charakter, uczucia, inteligencja, uzdolnienia, myślenie, postawy; mowa; uczenie się,
2. **ŚRODOWISKO SPOLECZNE**,
3. **POTRZEBY**, popędy, instynkty,
4. **SAMOCENA; SYSTEMY NAWYKÓW**,
5. **STRES; DYSFUNKCJA OSOBOWOŚCI**,
6. **SYTUACJA TRUDNA**; sytuacja normalna; sytuacja optymalna,
7. **ROZWÓJ; KULTURA BEZPIECZEŃSTWA i ROZWOJU**
8. **KRYZYS; POCZUCIE UMIEJSCOWIENIA KONTROLI**; temperament,
9. **ODPORNOŚĆ**; asertywność,
10. **OBRONNOŚĆ – POSTAWY i CZYNNOSCI OBRONNE; POSTAWY MORALNE.**

B. Matryca NoB – wiodące pojęcia nauk o bezpieczeństwie

1. **podmiot bezpieczeństwa, bezpieczeństwo**,
2. **środowisko bezpieczeństwa**,
3. **szanse bezpieczeństwa**,
4. **wyzwania bezpieczeństwa**,
5. **ryzyka bezpieczeństwa**,
6. **zagrożenia bezpieczeństwa**,
7. **kultura bezpieczeństwa**,
8. **sytuacja kryzysowa, kryzys**,
9. **ochrona/ochronność**,
10. **obrona/obronność.**

C. Dalsze pojęcia nurtu naukowego psychologii, w tym psychologii bezpieczeństwa

1. **Percepcja ryzyka** – sposób, w jaki osoba ludzka postrzega i ocenia zagrożenia,
2. **Funkcjonowanie osoby ludzkiej w warunkach służby**, np. wojsko, policja, straż graniczna,
3. **Funkcjonowanie osoby w warunkach bojowych**,
4. **Psychologia pola walki, psychologia dowodzenia**
5. **Strach; Lęk** – emocja związana z prognozą określonych albo niedookreślonych zagrożeń,
6. **Psychologia grupy, widowni, audytorium, tłumu** – analiza zachowania grupy w sytuacji kryzysowej (społecznej),
7. **Efekt widza** – obecność widowni obniża szanse na udzielenia pomocy przez pojedynczą osobę z widowni,
8. **Efekt audytorium** – obecność innych na egzaminie dot. opanowania danych umiejętności, podnosi albo obniża poziom czynności, jakie prezentuje egzaminowany, zależnie od wysiłku i solidności w uczeniu się tych umiejętności,
9. **Teoria katastrofy** – nagłe zmiany w zachowaniu społecznym i personalnym w obliczu stresu lub napięcia,

10. **Reakcje kryzysowe** – zachowania osoby w sytuacjach zagrożenia życia lub zdrowia,
11. **Teoria dysonansu poznawczego** – napięcie wynikające z niezgodności między przekonaniami a działaniami,
12. **Teoria atrybucji** – analiza, jak człowiek wyjaśnia przyczyny swych i cudzych zachowań,
13. **Psychologia decyzji** – jak ludzie podejmują decyzje, zwłaszcza w sytuacji trudnej,
14. **Przywództwo** – analiza cech i stylów zarządzania grupami,
15. **Zaufanie w relacjach** – istotne w budowaniu współpracy w grupach i organizacjach,
16. **Zachowania prospołeczne** – działanie na rzecz innych, takie jak pomoc lub współpraca,
17. **Wzmocnienie pozytywne i negatywne** – ważne czynniki warunkowania instrumentalnego,
18. **Zarządzanie stresem** – techniki redukcji napięcia psychicznego w sytuacjach zawodowych lub kryzysowych,
19. **Radzenie sobie** – strategie stosowane przez jednostkę w celu poradzenia sobie ze stresem,
20. **Przeciążenie informacyjne** – trudności w przetwarzaniu nadmiaru informacji w sytuacjach kryzysowych,
21. **Zachowania dewiacyjne** – działanie odbiegające od norm społecznych, istotne w analizie przestępczości,
22. **Agresja** – intencjonalne działanie mające na celu wyrządzenie szkody,
23. **Fobia społeczna** – obawa przed oceną innych, wpływający na funkcjonowanie w grupie,
24. **Etykietowanie** – wpływ przypisanych ról lub etykiet na zachowanie osoby ludzkiej,
25. **Syndrom wyuczonej bezradności** – stan, w którym osoba ludzka przestaje podejmować działania w obliczu sytuacji trudnych, nawet wtedy, gdy istnieją możliwości ich rozwiązania,
26. **Transfer** – przenoszenie umiejętności i nawyków nabytych w jednej ze sfer życia do innej sfery; zjawisko to oddziałuje na wykonywanie nowych umiejętności (pozytywnie albo negatywnie).

OBSZAR WYBORU TEMATU PRACY przez Dyplomanta:

- **Dziedzina** → **nauki społeczne** → antropocentryzm: człowiek obiektem badań
- **Dyscyplina** → **psychologia** → człowiek (antropos) podmiotem poznania
- **Obiekt badań + określone miejsce i czas badań**
- **Kierunek studiów: Psychologia** – ujęcie: **psychologia bezpieczeństwa**

CZTERY KRYTERIA POPRAWNOŚCI TYTUŁU

TYTUŁ reprezentujący **TEMAT PRACY** ma spełniać następujące 4 **KRYTERIA**:

Kryt. I OBIEKT BADAŃ – kto w tej pracy stanowi **podmiot badany**?

Kryt. II MIEJSCE/PRZYPADEK – wycinek (najlepiej polskiej) rzeczywistości społecznej¹

Kryt. III CZAS AKCJI – wyraźnie określony czas lub przedział czasu

Kryt. IV POJĘCIE Z MATRYCY P-S – min. jedno z pojęć z Matrycy psycho-sekurytologicznej zawarte w tytule

¹ miejsce i zdarzenie/zjawisko/proces → wywód z zachowaniem zasady „od ogółu – do szczegółu”)

Poprawne tytuły – przykłady:

- 1) *Rola Policji w działaniach na rzecz bezpieczeństwa imprez masowych na terenie miasta Krakowa w roku 2023*
- 2) *Szanse, wyzwania, ryzyka i zagrożenia bezpieczeństwa podczas meczu piłki nożnej na stadionie w Libiążu w dniu 11 maja 2023 roku*

Błędne tytuły – przykłady:

- 1) *Rola policji w systemie bezpieczeństwa państwa* – tematyka za szeroka, co wykazują dwa pytania do autora → **Czy chodzi tu o cały świat, to niemal 200 państw, czy o cały kraj?!**
– ma tu być badany i opisany **tylko wycinek polskiej rzeczywistości społecznej**
→ **Czy chodzi tu o przedział czasu od X wieku n.e. do XXI wieku n.e.!?**
- 2) *Bezpieczeństwo międzynarodowe i jego instytucje w drugiej dekadzie XXI wieku* – inna dyscyplina niż **nauki o bezpieczeństwie** – to są **relacje międzynarodowe**.
- 3) *Przestępstwa pseudokibiców Wisły Kraków w latach 2020–2023* – tytuł dotyczy innej dyscypliny niż **nauki o bezpieczeństwie** – to są **nauki prawne**.
- 4) *Stres w służbie funkcjonariusza Policji na meczu Cracovii 12 maja 2024* – z innej dyscypliny niż **nauki o bezpieczeństwie** – jest to **psychologia**.

ZAGADNIENIA PSYCHOLOGIA – przykłady do dalszego ukształtowania według 4 KRYTERIÓW

- 1) *Wpływ stresu na funkcjonowanie poznawcze studentów w sytuacjach egzaminacyjnych*
- 2) *Rola mechanizmów obronnych w radzeniu sobie z traumą u osób po wypadkach komunikacyjnych*
- 3) *Analiza związku między stylem przywiązania a satysfakcją z relacji romantycznych*
- 4) *Wpływ mediów społecznościowych na samoocenę studentów psychologii i prawa – badanie porównawcze*
- 5) *Zbieżność orzeczenia sędziowskiego z opinią psychologiczną w sprawach karnych nieletnich*
- 6) *Przejawy i rodzaje zachowań agresywnych wśród dzieci i młodzieży w ośrodku opiekuńczo-wychowawczym nr 100 w Krakowie*
- 7) *Przywódstwo jak czynnik efektywności w środowisku marketingu wielopoziomowego*
- 8) *Rodzaje popełnionego przestępstwa a wybrane korelaty osobowościowe wśród osób skazanych leczonych psychiatrycznie*
- 9) *Psychologiczna konceptualizacja konstruktów psychopatii u adolescentów a wybrane zmienne osobowościowe (w świetle danych IMPI i IBZO-DSM IV)*
- 10) *Osobowościowe i sytuacyjne uwarunkowania znęcania się nad zwierzętami (przestępstwo z art. 35 ustawy o ochronie zwierząt)*

ZAGADNIENIA PSYCHO-SEKURITOLOGICZNE: przykłady do ukształtowania według 4 KRYTERIÓW

- 1) *Psychologiczne aspekty podejmowania decyzji w sytuacjach kryzysowych*
- 2) *Wpływ chronicznego stresu na zdolność percepcji ryzyka u pracowników służb ratunkowych*
- 3) *Zachowanie tłumu w sytuacjach zagrożenia – analiza zjawisk psychologicznych*
- 4) *Profil psychologiczny sprawców cyberprzestępstw – analiza przypadków*
- 5) *Postrzeganie bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej – badania na przykładzie miast*
- 6) *Rola szkolenia psychologicznego w przygotowaniu służb mundurowych do działań operacyjnych*
- 7) *Związek między stylem radzenia sobie ze stresem a skutecznością działań w sytuacjach kryzysowych*
- 8) *Psychologia terroryzmu – analiza motywacji i mechanizmów radykalizacji jednostek*
- 9) *Percepcja ryzyka i poziom gotowości na zagrożenia naturalne – badania na przykładzie powodzi*
- 10) *Wpływ dezinformacji na zachowanie społeczne w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa: Analiza reakcji mieszkańców obszarów objętych konfliktem zbrojnym na Ukrainie w 2022 roku*

PODSUMUJMY

- ✓ **Tytuły pracy, rozdziałów i podrozdziałów** (tytuły i śródtytuły referatu) mają odpowiadać treści pracy, kolejno z siebie wynikać, pogłębiać analizę poruszanych tematów oraz prowadzić do ich syntezy i wniosków pozwalających Autorowi sformułować wartościowe **Zakończenie**.
- ✓ Badania prowadzi się określoną metodą naukową (w tym np. analizę danych); praca powinna zawierać wnioski praktyczne.
- ✓ Student ustala szczegółowy **zakres pracy** z Promotorem, ale osobiście **odpowiada** za poprawność **merytoryczną, redakcyjną, poprawność edycji, poprawność języka pracy** i właściwy **sposób cytowania**, a także przestrzeganie **praw autorskich**.
- ✓ **Objętość tekstu** – część zasadnicza pracy magisterskiej – **minimum 42 strony**².
- ✓ **Ilość cytowanych pozycji zwartych** (monografii naukowych) w **pracy magisterskiej** – **minimum wynosi 40 monografii naukowych**.

Uwaga: wyjątkowe zmniejszenie ww. liczby cytowanych monografii naukowych wymaga potwierdzenia zaistnienia tej konieczności w pisemnym oświadczeniu Promotora, z jej uzasadnieniem (np. potrzeba zamiany – w sensie ilości – części z tych monografii, specjalistycznymi artykułami naukowymi).

CZĘŚĆ ZASADNICZA PRACY SKŁADA SIĘ:

- w przypadku referatu zaliczeniowego – ze **Wstępu, kilku śródtytułów (zamiast rozdziałów) oraz z Zakończenia,**
- w przypadku pracy magisterskiej – **Wstęp, pięć Rozdziałów, Zakończenie.**

² Specyfika problematyki psychologii bezpieczeństwa: to informacja precyzyjna, zwięzła, możliwa do przekazania innej osobie w relatywnie krótkim czasie. Uwaga – jedna standardowa strona tekstu zawiera 1800 znaków pisańskich.

- ✓ **Rozdziały** mają podrozdziały, a w ich numeracji stosuje się tylko cyfry arabskie.
- ✓ **Część zasadnicza** zamykana jest Zakończeniem – podsumowaniem swych spostrzeżeń, stwierdzeń (tez) zawartych w pracy oraz wniosków i rekomendacji.
- ✓ **Obowiązuje warsztat naukowy** – w pracy pisemnej tworzą go następujące czynniki:
 - obiektywizm wypowiedzianych poglądów i autorski tekst,
 - dokładność ukazania faktów i definiowania pojęć na podstawie określonych źródeł,
 - odróżnienie badań i wniosków autora pracy (*badania własne*) od wyników innych badaczy (*badania wtórne*),
 - przypisy i odnośniki do literatury przedmiotu,
 - poprawność językowa i stylistyczna tekstu,
 - staranna edycja tekstu oraz bibliografia.

UWAGA: W ramach pracy własnej Student zobowiązany jest zapoznać się z elementami warsztatu naukowego i w ramach zadania, jakim jest praca pisemna, należy:

- 1) zapoznać się wnikliwie z działaniem systemu antyplagiatoowego **plagiat.pl**,
- 2) dokonać samodzielnie sprawdzenia autentyczności swego tekstu w systemie antyplagiatoowym pod adresem **www.plagiat.pl**,

UWAGA: Student zobowiązany jest korzystać z Microsoft Word 2013 i nowszego lub Microsoft 365 (online), który znajduje się w pakiecie Microsoft udostępnianym przez uczelnię na czas studiów. Student zobowiązany jest dostarczyć pracę odpowiednio sformatowaną.

Powyzsza **UWAGA dotyczy wszelkich innych prac pisemnych składanych na Uczelni**³.

- ✓ Charakter pracy powinien wpisywać się w **funkcje teorii** naukowej i może on być:
 1. **Badawczy** – wykrywanie nowych zależności, dotyczących wąskiego wycinka badań;
 2. **Projektodawczy** – propozycja nowych rozwiązań praktycznych;
 3. **Systematyzujący** – porządkowanie wiedzy w zakresie nauk o bezpieczeństwie lub związanego z nim wycinka rzeczywistości społecznej.
- ✓ **Podstawowe funkcje teorii:**
 - 1) funkcja opisowa,
 - 2) funkcja porządkująca,
 - 3) funkcja genezująca, diagnostyczna,
 - 4) funkcja wyjaśniająca,
 - 5) funkcja praktyczna (zastosowanie),
 - 6) funkcja prognostyczna,
 - 7) funkcja wartościująca – związana z takimi rodzajami działania, jak: ocena wartości, ważności, poziomu przydatności, też poprzez porównywanie do...
 - 8) funkcja heurystyczna.

³ Poza zwolnieniem przez prowadzącego na krótkim odręcznym sprawdzianie (np. „kartkówka” podczas zajęć).

CZĘŚĆ 2. Cel i problematyka badawcza (zagadnienia badawcze) – psychologia

Zestawienie elementów pracy dyplomowej z **psychologii**, z przykładami:

Tytuł pracy	Główna hipoteza badawcza	Cel ogólny pracy / Główny problem badawczy
<i>Zbieżność orzeczenia sędziowskiego z opinią psychologiczną w sprawach karnych nieletnich</i>	Przypuszcza się, że w wysokim stopniu orzeczenia sądowe w sprawach karnych dotyczących osób nieletnich są zgodne z opiniami ekspertów psychologii.	Cel ogólny pracy to znalezienie związku pomiędzy treścią orzeczeń sędziowskich a opiniami psychologów w sprawach karnych osób nieletnich. Główny problem badawczy: czy opinie biegłych psychologów wpływają na decyzje sędziów i w jakim zakresie są uwzględniane zalecenia psychologiczne?
Szczegółowe problemy badawcze – pytania badawcze	Cząstkowe hipotezy badawcze	Spis treści
Pytanie 1: Jak często sędziowie uwzględniają zalecenia dotyczące środków wychowawczych rekomendowanych przez ekspertów psychologii?	Hipoteza 1: Orzeczenia sędziowskie w sprawach karnych nieletnich są w większości zgodne z opiniami psychologów.	Rozdział 1 Charakterystyka spraw karnych nieletnich w świetle literatury
Pytanie 2: Czy bardziej szczegółowe opinie psychologów częściej wpływają na decyzje sędziów?	Hipoteza 2: W sprawach, w których opinie psychologiczne są szczegółowe i dobrze uzasadnione, zbieżność z orzeczeniami sędziowskimi jest wyższa.	Rozdział 2 Rola opinii psychologicznej w sprawach karnych nieletnich
Pytanie 3: Jak charakterystyka nieletnich (np. wiek, przeszłość kryminalna) wpływa na zgodność orzeczeń z opiniami psychologów?	Hipoteza 3: Sędziowie częściej uwzględniają zalecenia dotyczące środków wychowawczych niż te związane z karami.	Rozdział 3 Metodologia badań
Pytanie 4: W jakich typach przestępstw (np. przemoc fizyczna kradzieże,) obserwujemy największą zgodność między opinią psychologiczną a orzeczeniem sędziego?	Hipoteza 4: Czynniki takie jak doświadczenie zawodowe sędziego lub charakter sprawy (np. powaga przestępstwa) wpływają na poziom zgodności z opinią psychologiczną.	Rozdział 4 Analiza zgodności orzeczeń sędziowskich z opiniami psychologicznymi
Pytanie 5: Czy doświadczenie zawodowe i specjalizacja sędziów wpływają na sposób interpretacji opinii psychologicznych?	Hipoteza 5: W sprawach dotyczących przestępstw o mniejszej szkodliwości społecznej (np. drobne kradzieże) sędziowie częściej uwzględniają opinie psychologiczne niż w przypadkach ciężkich przestępstw.	Rozdział 5 Wnioski i rekomendacje

Cel i problematyka badawcza (zagadnienia badawcze) z psychologii bezpieczeństwa

Zestawienie elementów pracy dyplomowej z psychologii bezpieczeństwa, z przykładami:

Tytuł pracy	Główna hipoteza badawcza	Cel ogólny pracy / Główny problem badawczy
<i>Wpływ dezinformacji na zachowanie społeczne w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa. Analiza reakcji mieszkańców terenów objętych konfliktem zbrojnym na Ukrainie w 2022 roku.</i>	Przypuszcza się, że mieszkańcy obszarów objętych konfliktem zbrojnym na Ukrainie w 2022 roku byli narażeni na wysoką ekspozycję na dezinformację, co miało znaczący wpływ na ich postawy i zachowania.	Cel ogólny pracy: stanowi tutaj ukazanie istoty kształtowania i oddziaływania dezinformacji na Społeczeństwo w warunkach wojennych. Główny problem badawczy: stanowi ukazanie oddziaływania dezinformacji na zachowanie społeczne mieszkańców obszarów, które objął konflikt zbrojny na Ukrainie w 2022 roku.
Szczegółowe problemy badawcze – pytania badawcze	Częstkowe hipotezy badawcze	Spis treści
Pytanie 1: Jakie formy dezinformacji były najczęściej spotykane przez mieszkańców obszarów objętych konfliktem zbrojnym na Ukrainie w 2022 roku?	Hipoteza 1: Reakcje mieszkańców na dezinformację były silniejsze w regionach najbardziej dotkniętych bezpośrednimi działaniami wojennymi (np. wschodnia Ukraina).	Rozdział 1 Kontekst społeczny i geopolityczny konfliktu na Ukrainie
Pytanie 2: W jaki sposób dezinformacja wpłynęła na postawy i zachowania mieszkańców Ukrainy w kontekście zagrożenia bezpieczeństwa?	Hipoteza 2: Dezinformacja w kontekście zagrożenia bezpieczeństwa prowadziła do wzrostu lęku i paniki wśród mieszkańców Ukrainy, co wpływało na ich decyzje o ewakuacji i ochronie.	Rozdział 2 Dezinformacja w czasie kryzysów – definicje i mechanizmy
Pytanie 3: Jakie efekty psychologiczne, takie jak lęk, strach czy panika, uaktywniła wśród mieszkańców terenów objętych wojną dezinformacja?	Hipoteza 3: Wysoki poziom dezinformacji wpływał na obniżenie zaufania mieszkańców do działań rządu i organizacji pomocowych.	Rozdział 3 Metodologia badań
Pytanie 4: Czy dezinformacja wpłynęła na decyzje dotyczące ewakuacji, przygotowania do ataków lub innych działań ochronnych mieszkańców?	Hipoteza 4: W obszarach Ukrainy, gdzie dostęp do wiarygodnych źródeł informacji był ograniczony, reakcje na dezinformację były bardziej chaotyczne i mniej racjonalne.	Rozdział 4 Wpływ dezinformacji na zachowanie społeczne mieszkańców obszarów objętych wojną
Pytanie 5: Jakie były różnice w reakcjach na dezinformację w zależności od wieku, poziomu wykształcenia oraz statusu społecznego mieszkańców?	Hipoteza 5: Starsze osoby i osoby o niższym poziomie wykształcenia były bardziej podatne na wpływ dezinformacji niż młodsze osoby i osoby o wyższym poziomie wykształcenia.	Rozdział 5 Wnioski i rekomendacje

CEL OGÓLNY BADAŃ – sformułowany poprzez ukazanie istnienia potrzeby obiektu badań – oraz – dążenie do osiągnięcia tego ogólnego celu badawczego (głównego), poprzez wskazanie odpowiadającego mu **GŁÓWNEGO PROBLEMU BADAWCZEGO** oraz rozwiązywanie go przez analityczne rozłożenie go na **PROBLEMY SZCZEGÓŁOWE** wyrażone są jako **PYTANIA BADAWCZE**. Owe **PYTANIA BADAWCZE** mają ściśle dotyczyć **PROBLEMU GŁÓWNEGO** bez wykraczania poza ramy nakreślonej w nim problematyki.

Cel ogólny badań służy wskazaniu po co prowadzi się badania i co badacz chce (może) dzięki nim osiągnąć. Cel badań to rozwiązanie wskazanego problemu ogólnego (głównego).

GŁÓWNY PROBLEM BADAWCZY ORAZ „PROBLEMY SZCZEGÓŁOWE” – innymi słowy, są to **PYTANIA BADAWCZE** – wyzwania do pokonania na drodze do osiągnięcia **CELU OGÓLNEGO**.

Liczba **PROBLEMÓW SZCZEGÓŁOWYCH** odpowiada liczbie rozdziałów pracy pisemnej.

Uwaga – pytanie badawcze może być kilkuczłonowe, tzn. kilka pytań, a jeden numer porządkowy.

CZĘŚĆ 3. Założenia i hipotezy badawcze

Przyjęcie podstaw merytorycznych i ram pracy i sformułowanie wstępnych hipotez, które będą weryfikowane w toku badań. Od hipotez badawczych można odstąpić (decyzja Promotora).

Założenia to wiedza „nadsystemowa” (wyniki innych badań, wiedza podręcznikowa); nie podlega ona badaniom, przyjmuje się takim, jakim jest i służy rozwiązaniu problemu.

Przykład założenia:

Założenie:

Przyjęto, że kultura bezpieczeństwa, to generator pola oddziaływań społecznych służących przeciwdziałaniu aktywnym i potencjalnym zagrożeniom oraz rozwojowi dla bezpieczeństwa.

Hipotezy to przypuszczenia co do rozwiązania problemu, wstępne odpowiedzi na pytania badawcze, które będą weryfikowane w toku badań.

Przykład hipotezy:

Hipoteza:

Przypuszcza się, że okresowe doszkalanie pracownika ochrony podnosi jego sprawność zawodową lub pomaga ją utrzymać na odpowiednim poziomie.

CZĘŚĆ 4. Procedura badań: harmonogram prac – etapy (termin początku oraz zakończenia każdego etapu); zastosowane metody badawcze. Cztery fazy badań. Metody badawcze.

- 4.1. Przygotowanie badań – opracowanie koncepcji, planu pracy, zorganizowanie badań;
- 4.2. Badania teoretyczne – głównie analiza i synteza literatury przedmiotu;
- 4.3. Badania praktyczne – może to być przykładowo sondaż diagnostyczny z pomocą ankiety i analiza jego wyników;
- 4.4. Synteza wyników: podsumowanie rozdziałów; Zakończenie: pełna synteza i wnioski płynące z całości pracy (enumeratywnie).

4.5. Główne metody badawcze:

1. **metody teoretyczne** – analiza, analogia, synteza, dedukcja (wynikanie logiczne), indukcja (uogólnienie określonych przypadków w twierdzenie ogólne), metoda triangulacyjna, (triangulacja teoretyczna).
2. **metody empiryczne** – krytyczna analiza literatury przedmiotu, sondaż diagnostyczny – technika ankietowa albo wywiad ekspercki, analiza systemowa, analiza dokumentów, prowadzenie studium przypadku, obserwacja, eksperyment, eksperyment myślowy.

Część 5. Układ pracy (prezentacja rezultatów przeprowadzonych badań)

5.1. TYTUŁ musi zawierać m.in. jeden termin z „Matrycy pojęć” podanych na str. 4.

Wzór strony tytułowej znajduje się w **Załączniku 1**.

5.2. WYKAZ SKRÓTÓW (opcjonalnie)

5.3. SPIS TREŚCI przykład spisu treści pracy dyplomowej znajduje się w **Załączniku 2**.

5.4. WSTĘP przykład wstępu do pracy dyplomowej znajduje się w **Załączniku 3**.

Wstęp zawiera następujące po sobie w przedstawionej kolejności części:

Pisząc początkowe słowa Wstępu, podaj kilka zdań wprowadzających w tematykę pracy:

Wypowiedź ta obejmuje tematykę pracy (podaną w postaci parafrazy tytułu).

Zaraz potem powinno zostać wskazane pisemnie, że tematyka niniejszej pracy jest badana (interpretowana, analizowana, rozpatrywana) z perspektywy *psychologii*.

Po pierwsze: Uzasadnienie wyboru tematyki pracy polega na podaniu z jakiej wynika potrzeby,

UWAGA: Części wskazane w podpunktach od 2. do 8. mają być wprowadzone do Wstępu jako **śródtytuły (w mianowniku i bez nadawania im numerów ich w tekście)**

Po drugie: Ogólny cel pracy,

Po trzecie: Główny problem badawczy,

Po czwarte: Szczegółowe problemy badawcze (pytania badawcze, tyle pytań, ile rozdziałów, mogą zdarzyć się pytania złożone – np. podwójne do danego rozdziału),

Po piąte: Główna hipoteza badawcza (opcjonalnie) odnosząca się do Głównego problemu badawczego,

Po szóste: Częstkowe hipotezy badawcze (opcjonalnie) – odnoszą się do szczegółowych problemów badawczych i pokrywające się z ich liczbą,

Po siódme: Metoda(-y) badawcza(-e),

Po ósme: Opis struktury pracy: informacja o liczbie rozdziałów i kolejno o zagadnieniach poruszanych w każdym z nich (kilka zdań o każdym z rozdziałów).

Przykłady:

Ogólny cel pracy

Ogólnym celem pracy jest (...)

Uzasadnienie wyboru tematyki pracy

Problematyką tej pracy jej autor zajął się, ponieważ z perspektywy *nauk o bezpieczeństwie (NoB)* dostrzega potrzebę (...)

Główny problem badawczy

Jakie działania prowadzi się celem (...), w jaki sposób funkcjonuje (...)

Szczegółowe problemy badawcze – pytania badawcze

Pytanie 1:

Jak w naukach o bezpieczeństwie (NoB), rozumiane są (definiowane, pojmowane, interpretowane (...)) są ich podstawowe (elementarne (...)) pojęcia związane z tematyką pracy.

Pytanie 2:

Jak przedstawia się...?

itd.

...

...

Pytanie 5...?

Główna hipoteza badawcza

Autor przypuszcza, że (...)

Cząstkowe hipotezy badawcze

Przypuszcza się, że (...)

Hipoteza 1:

Zakłada się, że (...)

Hipoteza 2:

Przypuszczono, że (...)

itp.

Metoda badawcza

W badaniach przedstawionych w tej pracy posłużono się metodą krytycznej analizy tekstów uzupełnioną sondażem diagnostycznym.

5.5. Każdy kolejny **ROZDZIAŁ PRACY** ma stanowić zwartą tematycznie całość i zawierać odpowiedź na kolejne, postawione we Wstępie szczegółowe pytanie badawcze.

W Rozdziale 1. należy nawiązać do teorii *psychologii (bezpieczeństwa)*, do ich prymarnych pojęć – wskazane jest, aby podać tu definicje podmiotu bezpieczeństwa i środowiska bezpieczeństwa (ujęcie wąskie albo szerokie), podając (cztery albo osiem definicji) jego składowe – oraz przykłady tych elementów odpowiadające tematowi pracy dyplomowej i obiektowi badań.

ROZDZIAŁ 1

Podstawowe / elementarne / wiodące / prymarne / bazowe (...) pojęcia / kategorie / (...) terminy zastosowane w pracy

- 1.1. {np.} Elementarne / podstawowe / prymarne / zasadnicze / kardynalne / bazowe / **pojęcia psychologii**
- 1.2. {np.} **Podstawowe pojęcie związane z tematem pracy / odnoszące się do (...)**
- 1.3. {np.} **Aktualny stan badań w naukach o bezpieczeństwie dotyczący tematyki pracy** (literatura przedmiotu – przede wszystkim ta, która jest istotna dla problematyki pracy Studenta)

Każdy kolejny Rozdział – to prezentacja wyników badań (np. krytycznej analizy literatury przedmiotu) nad kolejnym problemem szczegółowym. Na końcu każdego Rozdziału radzi się, aby zostało umieszczone jego krótkie Podsumowanie. Będzie ono też przydatne do napisania całościowego Zakończenia.

5.6. **ZAKOŃCZENIE** – to bardzo istotna część pracy, w której Autor musi ująć:

- 1) **nawiązanie do Wstępu** (bez powielania go!):
 - 1a – **stwierdzenie osiągnięcia Celu** pracy i uzasadnienia tego faktu
 - 1b – **prezentacja wyników badań**: autor pracy badawczej podaje w syntetyczny sposób, jak rozwiązano problemy szczegółowe (czyli jakie znalazł odpowiedzi na pytania badawcze);
- 2) **zwięzłe odpowiedzi na pytania badawcze** postawione we Wstępie do pracy;
- 3) **podsumowanie przebiegu badań** prezentowanych w „niniejszej pracy” (do czego dyplomant zmierzał), ich efekty (jakie są uzyskane przez autora wyniki) oraz przedstawienie **wniosków** i ewentualnych **rekomendacji** wynikających z badań – **pomocne będą tu etapowe podsumowania rozdziałów**.

5.7. BIBLIOGRAFIA zawiera spis wykorzystanych w pracy źródeł pisanych, jest sporządzona w porządku alfabetycznym, numerowana osobno w każdej z czterech grup:

1. **Wydawnictwa zwarte**, czyli monografie naukowe;
2. **Artykuły** z czasopism naukowych;
3. **Akty prawne** oraz **dokumenty**;
4. **Netografia** – materiały pochodzące ze stron internetowych;
5. **Pozycje innego rodzaju** (np. literatura filmowa, dokumentarna, naukowa).

UWAGA:

Liczba źródeł internetowych ma stanowić **maksimum 25%** ze wszystkich naukowych źródeł, które zostały wykorzystane w pracy pisemnej.

Innymi słowy, **wymóg maks. ¼ źródeł internetowych, rodzi potrzebę użycia trzykrotnie większej ilości (¾) tradycyjnych prac naukowych (monografii i artykułów naukowych).**

Przykład: W przypadku pracy, która obejmuje 40 stron, należy wykorzystać 120 monografii, wedle powyżej podanych proporcji.

5.8. W ZALEŻNOŚCI od tego, czy praca zawiera takie treści, dołączamy:

Spis tabel / spis rysunków / spis rycin / spis wykresów / spis załączników / aneks. Spisy mają zawierać: numer tabeli (rysunku, ryciny, wykresu), jego tytuł (opis) oraz numer strony, na której występuje w tekście pracy.

5.9. OBOWIĄZUJE ABSTRAKT USTRUKTUROWANY:

- praca magisterska: abstrakt **w wersji polskiej** oraz abstrakt **w wersji anglojęzycznej**.

— proszę sięgnąć do odpowiedniego Załącznika:

- **Załącznik 5, 6** (studia 2 stopnia)
- **Załącznik 7** (studia 1 stopnia)
- **Załącznik 8, 9** – inne prace pisemne

Przykład planu pracy magisterskiej:

Tytuł pracy: *Kształtowanie kultury bezpieczeństwa studentów WSBPI „Apeiron” w Krakowie na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne w latach 2020–2023*

SPIS TREŚCI

WSTĘP

ROZDZIAŁ 1

Podstawowe elementarne, wiodące, (...) pojęcia i terminy zastosowane w niniejszej pracy

- 1.1. Elementarne (podstawowe, zasadnicze, kardynalne) pojęcie nauk o bezpieczeństwie
- 1.2. Podstawowe pojęcie związane z tematem pracy lub odnoszące się do (...)
- 1.3. Aktualny stan badań w naukach o bezpieczeństwie dotyczący tematu pracy (literatura dobrana do tematu)

ROZDZIAŁ 2

Tytuł rozdziału

- 2.1. Tytuł podrozdziału
- 2.2. Tytuł podrozdziału
- 2.3. Tytuł podrozdziału

ROZDZIAŁ 3

Tytuł rozdziału

- 3.1. Tytuł podrozdziału
- 3.2. Tytuł podrozdziału
- 3.3. Tytuł podrozdziału

ROZDZIAŁ 4

Tytuł rozdziału

- 4.1. Tytuł podrozdziału
- 4.2. Tytuł podrozdziału
- 4.3. Tytuł podrozdziału

ROZDZIAŁ 5

Tytuł rozdziału

- 5.3. Tytuł podrozdziału
- 5.4. Tytuł podrozdziału
- 5.5. Tytuł podrozdziału

ZAKOŃCZENIE

BIBLIOGRAFIA

SPIS TABEL

SPIS RYSUNKÓW

ZAŁĄCZNIKI

ABSTRAKTY

Część 6. Poprawność przypisów

W pracy pisemnej stosujemy **przypisy dolne**. Przypis dotyczy każdego użytego w pracy cytatu, czyjegoś stwierdzenia, opinii, efektu badań, tekstu dokumentu. Przypis może zawierać też uzasadnioną dygresję, polemikę, definicję czy odesłanie do pracy naukowej rozwijającej dany temat.

Ze względu na funkcję można wyróżnić następujące przypisy:

- a) **bibliograficzne** – zawierają opisy dokumentów, z których pochodzą cytaty lub też inne informacje zawarte w tekście;
- b) **rzeczowe** – objaśniają i komentują fragmenty tekstu głównego;
- c) **encyklopedyczne** – podają definicje przywołanych terminów.

Przypisy źródłowe mają analogiczną budowę do opisów bibliograficznych podanych w bibliografii (zob. powyżej), z tym że rozpoczynają się od inicjału imienia autora i zwłaszcza w przypadku cytatu powinny zawierać odniesienie do konkretnych stron cytowanej pracy.

Przykłady:

Monografie:

1. ¹R. Rosa, *Filozofia bezpieczeństwa*, Bellona, Warszawa 1995.

Artykuły z czasopism:

1. ¹S. Koziej, *Bezpieczeństwo i obronność Unii Europejskiej*, „Myśl Wojskowa” 2005, nr 1, s. 16–32.

Rozdziały z książek:

1. ¹M. Kudelska, *Filozofia Indii – kilka uwag wstępnych*, [w:] *Filozofia Wschodu*, B. Szymańska (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2001, s. 11–35.

Dokumenty normatywne:

1. ¹Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. 2009 r., poz. 616).

Artykuły online:

1. ¹Ł. Wójcik, *Co dziś napędza islamską rewolucję. Silni wrogiem*, [w:] „Polityka.pl”, 29.01.2019, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1780054,1,co-dzis-napedza-islamska-rewolucje.read> (dostęp: 13.03.2019).

Ponadto w przypadku przywoływania **w przypisie źródeł autorów już cytowanych** należy posługiwać się standardowymi terminami łacińskimi.

Przykłady:

W przypadku cytowania tej samej pozycji w kolejnych przypisach (jeden pod drugim) stosujemy skrót **ibidem**, np.

1. ¹ R. Rosa, *Filozofia bezpieczeństwa*, Bellona, Warszawa 1995, s. 60.
2. ² **Ibidem**. [przypis odnosi się do tej samej pozycji i strony, co przypis poprzedni]
3. ³ **Ibidem**, s. 62. [przypis odnosi się do tej samej pozycji, ale innej strony niż poprzedni]

W przypadku cytowania tej samej pozycji kilka przypisów dalej stosujemy zapis: autor, fragment tytułu + wielokropek / cały tytuł (jeśli jest krótki) **op. cit.**, np.

4. ¹ R. Rosa, *Filozofia bezpieczeństwa*, Bellona, Warszawa 1995, s. 60.
5. ² S. Koziej, *Bezpieczeństwo i obronność Unii Europejskiej*, „Myśl Wojskowa” 2005, nr 1, s. 17.
6. ¹⁴ R. Rosa, *Filozofia...*, **op. cit.**, s. 63.

W przypadku przywoływania różnych prac tego samego autora w kolejnych przypisach (jeden pod drugim) – w przypadku mężczyzn stosujemy **idem**, a w przypadku kobiet **eadem**, np.

7. ¹ R. Rosa, *Filozofia bezpieczeństwa*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 1995, s. 60.
8. ² **Idem**, *Prawa i wolności człowieka w armii demokratycznego państwa: podstawy filozoficzne i prawne*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 1998, s. 5.
9. ³ M. Kudelska, *Filozofia Indii – kilka uwag wstępnych*, [w:] *Filozofia Wschodu*, B. Szymańska (red.), Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2001, s. 162.
10. ⁴ **Eadem**, *Hinduizm*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2006, s. 2.

W przypisach porównawczych lub dla źródeł przywoływanych jako kontekst itp. stosuje się odnośniki *zobacz i porównaj* w formie skrótów: **vide**, **cf.**, np.

11. ¹ **Vide**: R. Rosa, *Filozofia bezpieczeństwa*, Bellona, Warszawa 1995, s. 60.

UWAGA: Rządowe Centrum Legislacji wydaje, z upoważnienia Prezesa Rady Ministrów, Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej

oraz

Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” – adres strony internetowej: www.rcl.gov.pl

Prawidłowe przywołanie aktu normatywnego

¹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 145);

Błędne przywołanie aktu normatywnego

² Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1882) – **wersja archiwalna**

Część 7. Wymogi edytorskie

- ✓ Format stron: **A4**
- ✓ Czcionka: **Times New Roman**
- ✓ Rozmiar czcionki tekstu głównego: **12 pkt**
- ✓ Interlinia: **1,5**
- ✓ Rozmiar czcionki w przypisie: **10 pkt**
- ✓ Interlinia w przypisie: **1,15**
- ✓ Włączone **justowanie tekstu** (wyrównanie do obydwu marginesów)
- ✓ Marginesy: **2,5 cm z każdej strony** (prawy, lewy, górny, dolny)
- ✓ Akapit należy rozpoczynać wcięciem **1,25 cm**
- ✓ Tytuły rozdziałów i podrozdziałów należy pogrubić →
tytuł rozdziału: zapis o wielkości **12 pkt**, tekst wyrównany i pogrubiony, rozdział i numer zapisany wersalikami (wielkie litery), a tytuł od nowej linijki nie wersalikami według wzoru: **ROZDZIAŁ 1** (wzór)
- ✓ Wstęp, Rozdział pracy i Zakończenie zaczynamy na nowej stronie nieparzystej
- ✓ Numeracja stron ciągła na środku strony, na dole

Pracę drukujemy **dwustronnie** począwszy od Wstępu na **stronie nieparzystej**, zaś stronę tytułową, wykaz skrótów i spis treści drukujemy **jednostronnie!**

Rysunki, ryciny, wykresy, tabele:

Należy umieścić je centralnie w stosunku do lewego i prawego marginesu (wyrównać), i w tym miejscu pracy, które uzasadnia ich użycie. Elementy te należy numerować kolejno z pomocą liczb arabskich, a w tekście mają być odsyłacze do odpowiedniej tabeli lub rysunku: (np. Rys. 1, Tab. 1).

Element graficzny lub tabelę ma poprzedzić właściwy komentarz (interpretacja). Komentarz ma zawierać np. analizę danych przedstawionych na grafice lub w tabeli.

Tytuły rysunków, rycin, wykresów lub tabel należy pisać czcionką Times New Roman, 10 pkt; interlinia 1,5; pogrubienie.

Tytuł ma znajdować się pod rysunkiem, ryciną lub wykresem, wyjątek to tytuł tabeli, który umieszcza się nad tabelą. Tytuły należy wyrównać do lewej strony.

Poniżej (pod tytułem czy pod tabelą) należy podać źródło (formatowanie jak w przypadku tytułu, ale bez pogrubienia) z zachowaniem ustaleń dotyczących przypisów i bibliografii.

Spisy rysunków, rycin, wykresów i tabel mają zawierać: numer rysunku (ryciny, wykresu, tabeli), jego tytuł (opis) oraz numer strony, na której dany element występuje w tekście pracy.

Załącznik 1. Strona tytułowa – wzór

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie
[wyśrodkowane, 12 pkt]

Wydział Bezpieczeństwa i Nauk Społeczno-Prawnych

Kierunek studiów: Bezpieczeństwo wewnętrzne **[wyśrodkowane, 12 pkt]**

[Tytuł pracy, wyśrodkowany, pogrubiony, 18 pkt]

Imię i nazwisko autora pracy **[wyśrodkowane, 12 pkt]**

Nr albumu: **[wyśrodkowane, 12 pkt]**

Referat zaliczeniowy seminarium / Praca magisterska¹ **[wyśrodkowane, 12 pkt]**

Promotor referatu zaliczeniowego / pracy magisterskiej²:
(tytuł, stopień oraz imię i nazwisko promotora pracy) **[wyrównanie do prawej, 12 pkt]**

Kraków 2024 **[wyśrodkowane, 12 pkt]**

¹ wybrać właściwe

² wybrać właściwe

Załącznik 2. Spis treści pracy magisterskiej – przykład dla tytułu:

Kształtowanie kultury bezpieczeństwa studentów z Małopolski na kierunkach związanych z bezpieczeństwem – wybrane przykłady z lat 2022–2024

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
ROZDZIAŁ 1. Wiodące pojęcia zastosowane w pracy	7
1.1. Podstawowe / prymarne / kardynalne / bazowe / pojęcia psychologii	7
1.2. Podstawowe pojęcie związane odnoszące się do tematu pracy	10
1.3. Aktualny stan badań w psychologii w tym dotyczący problematyki pracy	13
ROZDZIAŁ 2. Stan badań nad kulturą bezpieczeństwa w Polsce	22
2.1. Badania nad kulturą bezpieczeństwa w Polsce – przegląd literatury przedmiotu ...	22
2.2. Nauki społeczne a specyfika badań kultury bezpieczeństwa	28
2.3. Kultura bezpieczeństwa jako model teoretyczny i jako system społeczny	32
ROZDZIAŁ 3. Społeczne budowanie narodowej kultury bezpieczeństwa	38
3.1. Uwarunkowania kształtowania narodowej kultury bezpieczeństwa	39
3.2. Elementy składowe procesu kształtowania narodowej kultury bezpieczeństwa ...	44
3.3. Oczekiwane efekty procesu kształtowania narodowej kultury bezpieczeństwa ...	49
ROZDZIAŁ 4. Badania własne – metoda, wyniki, analiza	55
4.1. Badania empiryczne – przedmiot badań, czas, miejsce	55
4.2. Charakterystyka próby badawczej	57
4.3. Wyniki i interpretacja badań własnych nad kulturą bezpieczeństwa	59
4.3.1. Omówienie wyników badań	60
4.3.2. Interpretacja wyników badań	65
4.3.3. Wnioski z przeprowadzonych badań	69
ROZDZIAŁ 5. Indywidualny i grupowy potencjał narodowej kultury bezpieczeństwa kręgów społecznych studentów kierunków związanych z naukami o bezpieczeństwie	71
5.1. Obywatel i obywatelskość społeczeństwo jako struktura	73
5.2. Obywatel jako indywidualny nośnik narodowej kultury bezpieczeństwa	78
5.3. Naród jako zbiorowy nośnik narodowej kultury bezpieczeństwa	81
ZAKOŃCZENIE	85
BIBLIOGRAFIA	87
ABSTRKT	92

Załącznik 3. Wstęp – przykład, skonfigurowany dla tytułu:

Kształtowanie kultury bezpieczeństwa studentów kierunków związanych z bezpieczeństwem. Wybrane przykłady.

WSTĘP

Praca dotyczy wybranych przypadków kształtowania się *kultury bezpieczeństwa* studentów kierunków związanych z *bezpieczeństwem*, z wybranych uczelni w Małopolsce. Jest to wyrazem zainteresowania autora wycinkiem *rzeczywistości społecznej* na uczelniach małopolskich w kontekście złożonej problematyki zagrożeń i bezpieczeństwa, i stanu świadomości społecznej w tym zakresie. Badania te Autor prowadził z perspektywy dziedziny *nauk społecznych* i dyscypliny *nauki o bezpieczeństwie*.

Autor uzasadnia wybór tematu tym, że będąc studentem kierunku *bezpieczeństwo wewnętrzne*, chce ukazać potrzebę dbałości o utrzymanie i podnoszenie *narodowej kultury bezpieczeństwa* wśród studentów polskich, zwłaszcza studentów kierunków związanych z dyscypliną *nauk o bezpieczeństwie*.

OGÓLNY CEL PRACY

Ogólnym celem pracy jest identyfikacja i zbadanie elementów procesu kształtowania *kultury bezpieczeństwa* wśród studentów kierunków związanych z *bezpieczeństwem* w Małopolsce.

GLÓWNY PROBLEM BADAWCZY

Jakie działania prowadzi się na rzecz kształtowania *kultury bezpieczeństwa* studentów kierunków związanych z bezpieczeństwem?

Szczegółowe problemy badawcze – pytania badawcze

Pytanie 1:

Jak w naukach o bezpieczeństwie (NoB) rozumiane (definiowane, pojmowane, interpretowane) są ich podstawowe (elementarne) pojęcia związane z tematyką pracy?

Pytanie 2:

Jak przedstawia się stan badań nad kształtowaniem kultury bezpieczeństwa w Polsce i towarzysząca mu literatura przedmiotu?

Pytanie 3:

Jak przebiega społeczny proces kształtowania narodowej kultury bezpieczeństwa?

Pytanie 4:

Jakie elementy składają się na proces kształtowania kultury bezpieczeństwa wśród studentów kierunków związanych z bezpieczeństwem?

Pytanie 5:

Jakie są powiązania między personalnym, grupowym (strukturalnym) i narodowym wymiarem kultury bezpieczeństwa u studentów kierunków związanych z naukami o bezpieczeństwie?

Główna hipoteza badawcza

Przypuszcza się, że działania na rzecz kształtowania *kultury bezpieczeństwa* studentów kierunków związanych z bezpieczeństwem prowadzi się w sferach dydaktycznej, wychowawczej i eksponowania roli narodowych symboli, świąt i wzorów osobowych.

Częstkowe hipotezy badawcze

Hipoteza 1:

Zakłada się, że do wyjaśnienia istoty zjawiska kultury bezpieczeństwa należy użyć siatki pojęć nauk społecznych, w tym dyscypliny nauk o bezpieczeństwie.

Hipoteza 2:

Przypuszczono, że tworzenie kultury bezpieczeństwa jest procesem, zatem badania powinny być często aktualizowane, podobnie jak literatura przedmiotu.

Hipoteza 3:

Przypuszcza się, że społeczny proces tworzenia narodowej kultury bezpieczeństwa opiera się na ciągłym budowaniu jej trzech filarów: indywidualnego, grupowego i materialnego.

Hipoteza 4:

Przypuszcza się, że wśród badanych studentów następuje internalizacja idei związanych z narodową kulturą bezpieczeństwa.

Hipoteza 5:

Przypuszcza się, że personalna i strukturalna sfera oddziaływań kultury bezpieczeństwa narodowego są ze sobą ściśle powiązane.

METODA BADAWCZA

W badaniach przedstawionych w tej pracy posłużono się metodą krytycznej analizy tekstów literatury przedmiotu oraz metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem jej narzędzia jakim jest ankieta.

Praca ta zawiera w części zasadniczej tekstu: Wstęp, pięć Rozdziałów i Zakończenie.

Rozdział pierwszy niniejszej pracy zawiera podstawowe definicje pojęć związanych z *kulturą bezpieczeństwa* i *naukami o bezpieczeństwie*. Wskazuje się tu również na interdyscyplinarny charakter badań nad *zjawiskiem kultury bezpieczeństwa*.

Rozdział drugi obejmuje aktualny stan badań nad *kulturą bezpieczeństwa* w Polsce, z uwzględnieniem podstawowej oraz najnowszej literatury przedmiotu.

Rozdział trzeci posłużył do ukazania procesu kształtowania kultury bezpieczeństwa oraz warunków, jakie muszą istnieć, by przebiegał on prawidłowo i niósł oczekiwane efekty.

Rozdział czwarty zawiera omówienie badań własnych autora pracy, które dotyczą procesu kształtowania kultury bezpieczeństwa w kręgach społecznych skupiających osoby studiujące kierunki związane z bezpieczeństwem. Autor przedstawia wnioski na przyszłość wpływające z podjętych rozważań i z badań własnych w ramach funkcji prognostycznej nauki.

Rozdział piąty poświęcono omówieniu indywidualnego (personalnego) i grupowego (strukturalnego, narodowego) potencjału kultury bezpieczeństwa narodowego na przykładzie studentów kierunków związanych z bezpieczeństwem. Rozważono tu przede wszystkim, jaką funkcję pełnią obywatel oraz naród jako nośniki kultury bezpieczeństwa narodowego.

Dzięki uzyskanym wynikom badań oraz sformułowanym wnioskom przedstawiono odpowiedź na pytanie wskazane jako główny problem badawczy pracy.

Załącznik 4. Opis i przykłady elementów środowiska bezpieczeństwa – przykład

Kształtowanie kultury bezpieczeństwa studentów kierunku związanego z bezpieczeństwem na przykładzie Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego Apeiron w Krakowie w latach 2020–2024

Środowisko bezpieczeństwa

Budowanie kultury bezpieczeństwa łączy się z dbaniem o *środowisko bezpieczeństwa*, w którym funkcjonuje i na które wpływa. W definicji zawartej w *Białej księdze bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej polskiej* wyjaśniono, że *środowisko bezpieczeństwa* to „zewnątrzne i wewnętrzne, militarne i niemilitarne warunki bezpieczeństwa (warunki realizacji interesów danego podmiotu w sferze bezpieczeństwa i osiągania ustalonych przezeń celów w tym zakresie), charakteryzowane przy pomocy czterech podstawowych kategorii, jakimi są: szanse, wyzwania, ryzyka i zagrożenia”¹.

Juliusz Piwowarski proponuje szeroką definicję środowiska bezpieczeństwa, opartą na ośmiu elementach składowych. Do wymienionych w *Białej księdze* czterech kategorii dodaje tu podmiot bezpieczeństwa (wraz z czasem, przestrzenią, polem oddziaływań i współzależności), wartości, kulturę bezpieczeństwa oraz potrzeby i rozwój podmiotu bezpieczeństwa². Autor omówi poszczególne elementy środowiska bezpieczeństwa w kontekście tematu niniejszej pracy, bazując na szerokiej definicji pojęcia.

1. Pierwszy element środowiska bezpieczeństwa w ujęciu szerokim to **podmiot bezpieczeństwa**. Według tekstu *Białej księgi bezpieczeństwa...* jest to „każdy świadomie istniejący i celowo działający podmiot (indywidualny lub zbiorowy), rozpatrywany z punktu widzenia jego bezpieczeństwa. W odniesieniu do bezpieczeństwa rozpatrywanego z perspektywy politycznej podstawowymi rodzajami podmiotów bezpieczeństwa są państwa (narody zorganizowane w państwa), jednostki organizacyjne państw (np. stany, kraje federacyjne, województwa, jednostki samorządowe) oraz organizacje międzynarodowe (międzypaństwowe, a także – ostatnio coraz istotniejsze – struktury niepaństwowe: np. transnarodowe korporacje biznesowe, organizacje terrorystyczne lub przestępcze)”³. W kontekście tej pracy podmiotem bezpieczeństwa jest krąg społeczny studentów kierunków związanych z bezpieczeństwem. Jako podmiot bezpieczeństwa można wskazać też naród polski, mający narodową kulturę bezpieczeństwa, a jej współtwórcy to wskazani studenci.
2. **Wartości** stanowią kolejny element środowiska bezpieczeństwa. Wartość to sprecyzowana, specyficzna dla danej ludzkiej jednostki lub grupy koncepcja tego, co godne pożądania i co wywiera wpływ na dokonywanie wyboru celów, metod i środków działania człowieka⁴. Wartością dla podmiotów bezpieczeństwa, jakimi są studenci,

¹ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2013, s. 247.

² J. Piwowarski, *Romb (kultury) bezpieczeństwa. Redefinicja środowiska bezpieczeństwa*, „Kultura Bezpieczeństwa” 2020, nr 37, s. 30–46.

³ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego...*, op. cit., s. 247.

⁴ Cf. C. Kluckholm, *Values and Value – Orientations in the Theory of Action. An Exploration in Definition and Classification*, [w:] *Toward a General Theory of Action*, T. Parsons, E. Shils (red.), Harper & Row, New York 1962, s. 395.

ale również i ogół obywatel, jest przynależność do narodu (przeciwnie do wykluczenia i braku *zakorzenienia społecznego*). Formowanie *narodowej kultury bezpieczeństwa*, umacnia *podmiot bezpieczeństwa* tożsamość narodową, która jest źródłem pewnego prestiżu i zarazem poczucia *wartości własnej* w wymiarze indywidualnym i grupowym. Wartością wynikającą z możliwości kształtowania *narodowej kultury bezpieczeństwa* jest również fakt, że *naród* zdołał się zorganizować w państwo, istnieją bowiem narody, które państwa nie mają, co utrudnia im walkę o swoje prawa na arenie międzynarodowej.

3. **Zagrożenie bezpieczeństwa** to „uświadomione lub nieuświadomione prawdopodobieństwo utraty (lub uszczerbku) wartości (niematerialnego i materialnego, ważnego dla niego dobra) lub doraźnej albo trwałej utraty potencjału tego *podmiotu* do szeroko pojętego rozwoju”⁵. Zagrożeniem dla podmiotu bezpieczeństwa w kontekście tematu niniejszej pracy jest brak przynależności, bycie społecznie osamotnionym, brak poczucia *sensu życia* płynącego z przynależności do wielkiej zbiorowości społecznej, jaką jest *naród*.
4. **Kultura bezpieczeństwa (KB)** jest to „całość utrwalonego materialnego i niematerialnego dorobku człowieka, tworząca w danym miejscu i czasie zasób militarnych i niemilitarnych składowych szeroko pojętej ludzkiej *odporności, ochronności i obronności*. Funkcje KB pozwalają indywidualnemu lub grupowemu podmiotowi 1) identyfikować zagrożenia bezpieczeństwa, 2) utrzymywać potrzebny mu poziom bezpieczeństwa, (c) odzyskiwać go (gdy się obniży) i (d) podwyższać go (gdy potrzeba); Analizuje się ją w trzech wymiarach: indywidualnym, grupowym i fizycznym. W niniejszej pracy kultura bezpieczeństwa nie dotyczy wąskiej wybranej grupy społecznej, ale kultury bezpieczeństwa w wymiarze narodowym, czyli *narodowej kultury bezpieczeństwa*⁶, która funkcjonuje także w indywidualnym nośniku *narodowej kultury bezpieczeństwa*, jakim jest każdy polski obywatel. Narodowa kultura bezpieczeństwa kształtowana jest zatem w wymiarze personalnym, strukturalnym (zbiorowym) oraz materialnym. Proces ten jest szczególnie interesujący w odniesieniu do środowiska studentów kierunków związanych z bezpieczeństwem, m.in. z tego powodu, że zakłada się, że środowisko to powinno być awangardą w działaniach służących wzmacnianiu lub podnoszeniu kultury bezpieczeństwa narodowego na wyższy poziom.
5. **Potrzeby i rozwój** to kolejna kategoria wskazywana w szerokiej definicji środowiska bezpieczeństwa. **Potrzeba** jest rewersem wartości, czynnikiem budującym motywację podmiotu bezpieczeństwa do **rozwoju**, pozwalającego na uzyskanie kolejnych wartości⁷. Potrzebą *podmiotu bezpieczeństwa*, którym w kontekście tematyki tej pracy są studenci kierunków związanych z bezpieczeństwem i cały naród polski, jest trwanie, przetrwanie i rozwój *narodowej kultury bezpieczeństwa*. Powinna ona być kształtowana w taki sposób, by przechowując tradycję, potrafiła łączyć ją z nowoczesnością. Jest to prawdopodobnie warunek jej przetrwania w dynamicz-

⁵ Cf. C. Kluckholm, *Values and Value – Orientations in the Theory of Action...* op. cit., s. 395.

⁶ Vide: J. Piwowarski, *Transdyscyplinarna istota kultury bezpieczeństwa narodowego*, Akademia Pomorska w Słupsku, Słupsk 2016. E. Nowak, M. Nowak, *Zarys teorii bezpieczeństwa narodowego*, Difin, Warszawa 2011.

⁷ J. Piwowarski, *Romb (kultury) bezpieczeństwa. Redefinicja środowiska bezpieczeństwa*, „Kultura Bezpieczeństwa” 2020, s. 42.

nie zmieniającej się rzeczywistości. Następną potrzebę wymienionych *podmiotów bezpieczeństwa*, stanowi zapewnienie im możliwości rozwoju w ramach tzw. sektorów bezpieczeństwa, które reprezentują przykładowo bezpieczeństwo militarne, polityczne, społeczno-kulturowe (tożsamościowe), ekologiczne, prawne, publiczne, powszechne, surowcowe czy ekonomiczne.

6. **Szanse** to kolejny element środowiska bezpieczeństwa, niezależne od woli *podmiotu bezpieczeństwa* okoliczności sprzyjające osiągnięciu celów podmiotu w zakresie jego *bezpieczeństwa*⁸. W kontekście tematu pracy *szansą* jest podniesienie poziomu *narodowej kultury bezpieczeństwa* w związku z kształceniem *podmiotu* na studiach związanych z *bezpieczeństwem*. Absolwenci wzmocnią swoje oddziaływanie społeczne w zakresie potrzeby dbałości o *narodową kulturę bezpieczeństwa* w stosunku do osób, które nie przeszły kształcenia na takim kierunku.
7. Następnym elementem środowiska bezpieczeństwa to **wyzwania**, czyli sytuacje problemowe powodujące u podmiotu bezpieczeństwa dylematy⁹. W odniesieniu do tematu pracy *wyzwania* wiążą się z potrzebą osiągnięcia dostatecznie wysokiej odporności na niektóre nasilające się trendy globalizacyjne i umiejętnie im przeciwdziałać. Trendy te w wielu aspektach osłabiają *państwo* i *naród* przez oddziaływania redukujące istotne komponenty *narodowej kultury bezpieczeństwa*, np. silną identyfikację obywatela z krajem, który określa on jako swoją ojczyznę, osłabiające wiedzę i przywiązanie do narodowych tradycji i historii.
8. **Ryzyka**, ostatni element *środowiska bezpieczeństwa*, w *Białej Księdze Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* jest zdefiniowany jako „możliwości negatywnych dla danego podmiotu skutków własnego działania w sferze bezpieczeństwa”¹⁰. Przykład *ryzyka* korespondujący z przyjętym tutaj tematem pracy, to możliwość oddziaływania globalistycznych trendów, które poprzez różnorodne kanały społecznego przepływu informacji (np. media) osłabiają lub niszczą komponenty tworzące zjawisko społeczne *narodowej kultury bezpieczeństwa* w jego trzech wymiarach: indywidualnym, zbiorowym i materialnym. Może się tak dzieć przykładowo wtedy, kiedy czasopismo lokalne, ale będące w rękach obcego kapitału, manipuluje informacjami, które dotyczą niekorzystnych dla obywateli polskich działań globalnego sektora bankowego i przedstawia te działania jako w pełni uzasadnione, a nawet podejmowane w trosce o dobro obywateli naszego kraju

⁸ Idem, *Nauki o bezpieczeństwie. Zagadnienia elementarne...*, op. cit., s. 36.

⁹ Idem, s. 37.

¹⁰ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego...*, op. cit., s. 248.

Załącznik 5. Praca dyplomowa magisterska – ABSTRAKT USTRUKTURYZOWANY
(j. polski)

Tytuł pracy magisterskiej:
ABSTRAKT ustrukturyzowany (120–180 słów)
Słowa kluczowe [3–5 słów kluczowych]
Główny problem badawczy:
Szczegółowe problemy badawcze (pytania badawcze):
Hipoteza(-y) badawcza(-e) – opcjonalnie:
Metoda(-y) badawcza(-e) i dyscyplina:
Stan badań (podstawowa literatura przedmiotu dotycząca tematyki pracy):
Struktura pracy magisterskiej (rozdziały, podrozdziały): Wstęp Rozdział 1 Rozdział 2 Rozdział 3 Rozdział 4 Rozdział 5 Zakończenie (wnioski i rekomendacje)

Załącznik 6. Praca magisterska – ABSTRAKT USTRUKTURYZOWANY
(j. angielski)

The title of master's work:
ABSTRACT STRUCTURED (120–180 words)
Keywords [3–6 keywords]
The general purpose of the work and justification (need) of choosing the topic:
Main research problem:
Detailed research problems (research questions):
The research hypothesis – optional:
State of research (basic literature on the subject of the work):
The structure of master's work: (chapters, subheadings): Introduction Chapter 1 Chapter 2 Chapter 3 Chapter 4 Chapter 5 Summary (conclusions, possible practical implications)

**Załącznik 7. Referat zaliczeniowy (semin. lic.) ABSTRAKT USTRUKTURYZOWANY
(j. polski)**

Tytuł referatu zaliczeniowego:
ABSTRAKT ustrukturyzowany (120–180 słów)
Słowa kluczowe [3–5 słów kluczowych]
Język wystąpienia: polski
Ogólny cel referatu i uzasadnienie (potrzeba) wyboru tematu
Główny problem badawczy
Szczegółowe problemy badawcze (pytania badawcze)
Hipoteza(-y) badawcza(-e) – opcjonalnie
Metoda(-y) badawcza(-e) i dyscyplina
Stan badań (podstawowa literatura przedmiotu dotycząca tematyki pracy)
Struktura tekstu referatu zaliczeniowego (śródtytuły) 1. Wstęp 2. Zakończenie – wnioski i rekomendacje

**Załącznik 8. Artykuł naukowy, inna praca pisemna –
ABSTRAKT USTRUKTURYZOWANY (j. angielski)**

Title:
ABSTRACT STRUCTURED (120–180 words)
Keywords [3–6 keywords]
Language of speech:
General purpose and rationale (need) for topic selection
The main research problem
Research questions
Basic literature on the subject matter of the work
Structure of the text (subtitles) 1. Introduction 2. Summary – conclusions and recommendations

Załącznik 9. Artykuł, inna praca pisemna, ABSTRAKT USTRUKTURYZOWANY
(j. polski)

Tytuł:
ABSTRAKT ustrukturyzowany (120–180 słów)
Słowa kluczowe [3–5 słów kluczowych]
Język wystąpienia: polski
Ogólny cel i uzasadnienie (potrzeba) wyboru tematu
Główny problem badawczy
Pytania badawcze
Podstawowa literatura przedmiotu dotycząca tematyki pracy
Struktura tekstu (śródtytuły) 1. Wprowadzenie 2. Zakończenie – wnioski i rekomendacje

Załącznik I I. Wybrane pozycje literatury z psychologii, psychologii bezpieczeństwa. Pozycje przykładowe

1. Bieliński P., *Psychologiczne aspekty zarządzania kryzysowego w służbach mundurowych*, Wydawnictwo WSB, Sopot 2018.
2. Bielski P., *Stres i jego wpływ na decyzje w sytuacjach zagrożenia*, Wydawnictwo Psychosociologia, Gdańsk 2017.
3. Bożek E., *Psychologia zarządzania kryzysowego*, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 2018.
4. Czerep D., *Psychologia wojny i terroryzmu: Zachowania społeczne w czasie kryzysu*, Wydawnictwo AŻ, Wrocław 2020.
5. Górka M., *Psychologia obrony cywilnej: Teorie i praktyki*, Wydawnictwo Szczytno, Szczytno 2021.
6. Jakubowska E., *Mechanizmy dezinformacji w sytuacjach kryzysowych*, Wydawnictwo SWPS, Warszawa 2020.
7. Jasielska A., *Psychologia komunikacji w sytuacjach kryzysowych*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2020.
8. Jankowski P., *Przemoc w rodzinie i społeczeństwie*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2017.
9. Kaczmarek T., *Psychologia manipulacji i dezinformacji w sytuacjach kryzysowych*, Wydawnictwo Naukowe UMCS, Lublin 2020.
10. Kącki S., *Dezinformacja i jej wpływ na zachowania społeczne w sytuacjach kryzysowych*, Wydawnictwo Wydziału Psychologii UJ, Kraków 2021.
11. Kowalewski W., *Psychologia agresji i przemocy w kontekście działań antyterrorystycznych*, Wydawnictwo UAM, Poznań 2015.
12. Kubacka-Jasiecka D., *Psychologia w sytuacjach ekstremalnych: teoria i praktyka*, Wydawnictwo Wydziału Psychologii UW, Warszawa 2016.
13. Kwieciński J., *Psychologia stresu w pracy mundurowych*, Wydawnictwo WSB, Poznań 2021.
14. Lisak Z., *Wprowadzenie do psychologii sytuacji kryzysowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2017.
15. Malinowski M., *Psychologia bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2018.
16. Michałek M., *Sytuacje kryzysowe a psychologiczne aspekty bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2019.
17. Nowak E., *Psychologia ratownictwa i pomocy przedmedycznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2021.
18. Nowicki J., *Psychologia katastrof: Mechanizmy obronne i reakcje w obliczu zagrożenia*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2017.
19. Piwowarski J., *Fenomen bezpieczeństwa. Pomiędzy zagrożeniem a kulturą bezpieczeństwa*, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, Kraków 2014.
20. Piwowarski J., *Samodoskonalenie i bezpieczeństwo w samurajskim kodeksie Bushido*, Collegium Columbinum, Kraków 2011.

21. Piwowarski J., *Transdyscyplinarna istota narodowej kultury bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Słupsku, Słupsk 2016.
22. Piwowarski J., *Trzy filary kultury bezpieczeństwa*, „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje” 2015, nr 19.
23. Piwowarski J., *Nauki o bezpieczeństwie. Kultura bezpieczeństwa i redefinicja środowiska bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2020.
24. Piwowarski J., *Nauki o bezpieczeństwie. Zagadnienia elementarne*, wyd. 3, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, Kraków 2022.
25. Sikorski M., *Psychologia przestępczości i działania prewencyjne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2019.
26. Ślusarczyk K., *Psychologia ofiar przemocy – interwencje kryzysowe*, Wydawnictwo SAGE, Warszawa 2020.
27. Szpak A., *Psychologia konfliktów i mediacji*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistycznej, Pułtusk 2019.
28. Szymański P., *Psychologia bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2019.
29. Tucholska M., *Psychologia stresu w pracy zawodowej*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2016.
30. Zawadzki B., *Psychologia kryzysu: Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2015.
31. Zubrzycki W., *Terroryzm – działania antyterrorystyczne. Systemowe podejście do przeciwdziałania terroryzmowi w Polsce*, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2024.

ISBN 978-83-64035-94-4

